

Nr 4.

Ankom till Riksdagens kansli den 18 mars 1912 kl. 4 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning af återremiss af utskottets utlåtande nr 2 om väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerad järnvägspersonal att erhålla fribiljetter.

Utskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft dels två inom Andra kammaren väckta motioner, nr 27 af herrar *Bogren* och *Carlson* i Herrljunga samt nr 238 af herr *Röing* och dels en till Första kammaren af herrar *Fredrik Berglund* och *Rosén* afgifven motion, nr 87.

Herrar *Bogren* och *Carlson* i Herrljunga hafva i sin motion anført *Motioner.* följande:

»Personalen vid statens järnvägar åtnjuter för sitt arbete dels kontant lön och dels förmånen af ett begränsadt antal fria resor för sig och sitt husfolk, samt fri transport af lifsförnödenheter å statens järnvägar. Ordinarie tjänsteman erhåller vid afgang ur tjänsten 70 % af innehafd lön i pension, men de naturaförmåner han jämte kontant lön uppburit, förlorar han helt och hållet vid afskedstagandet. Det kan synas rättvist, att pensionären äfven erhöle som pensionsrätt någon liten del af den förmånen, de fria resorna och fraktfrihet å statens järnvägar tillskyndat honom som ordinarie tjänsteinnehafvare. Redan vid 1898 års riksdag väckte hr A. F. Broström motion, hvori han hemställde om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerade tjänstemän

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 13 saml. 3 afd. 4 häft. (Nr 4.)

och betjante vid statens järnvägar till ett visst antal fribiljetter för resa å statens järnvägar för egen del och för sina hustrur. I enlighet med statsutskottets förslag afslogs motionen. Sedan Kungl. Maj:t år 1904 afslagit järnvägsstyrelsens hemställan om ett visst antal fribiljetter för med pension afgångna tjänstehafvare vid statens järnvägar, inlämnade ett antal af dessa år 1907 en petition till Kungl. Maj:t med underdånig framställning i ärendet. Järnvägsstyrelsen tillstyrkte petitionärernas anhållan, hvilken dock af Kungl. Maj:t afslogs. Sedan har ärendet dragits inför Riksdagen åren 1909 och 1910 af hrr Camitz och Berglund, hvilka nämnda år i ärendet motionerat i Andra kammaren och därvid hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning huruvida och i hvad mån pensionerad järnvägspersonal bör erhålla fribiljetter samt därefter vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda. Båda åren behandlades denna motion af Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, hvilket bägge gångerna tillstyrkte motionen. Det ansågs billigt, att sådan pensionär erhöle 2 fria resor fram och åter samt 2 resor äfvenledes fram och åter mot vanlig truppbiljett årligen. Detta dessmera, som en hel högre järnvägsmän som pensionärer åtnjuta fribiljetter för resor å statsbanorna i mycket stor utsträckning. Utskottet af år 1909 gifver så goda skäl för sitt tillstyrkande, att vi torde blott behöfva hänvisa till dess utlåtande, som återfinnes i 1909 års riksdagshandlingar, 8 samlingen, 2 afd., nr 3. På grund af den där anförda motiveringen och hvad vi ofvan anført, få vi vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning huruvida och i hvad mån pensionerad järnvägspersonal bör erhålla fribiljetter samt därefter vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda.»

Herr *Röings* motion är af följande lydelse:

»Under tjänstetiden äro järnvägsmännen berättigade till ett visst antal fria resor å statens järnvägar.

Detta innebär för dem en ekonomisk fördel af ganska stor betydelse, som måste tagas i betraktande vid en uppskattning af löneförmånernas värde. I många fall kan järnvägsmannen just med hänsyn till denna rätt på ett ekonomiskt fördelaktigare sätt ordna sina lefnadsförhållanden än som därförutan varit möjligt. Och fränsedt den ekonomiska sidan betraktas de fria resorna såsom en alltid högt skattad förmån.

I och med afskedstagandet upphör emellertid helt och hållet för järnvägs-

mannen denna förmån, som under kanske flera tiotal af år kommit honom till godo och till följd af hvilken han måhända gjort anordningar, som nu måste rubbas. Vid beräklandet af pensionsbeloppet lämnas förmånens värde åsido och de minskade inkomsterna gifva honom i många fall ej tillfälle att köpa de biljetter, han förut alltid fritt bekommit. Den i allmänhet ansträngande tjänstgöring, järnvägsmannen under sin tjänstetid haft, nödgar honom dessutom att mången gång besöka bad- eller kurorter för att söka återvinna eller åtminstone förbättra sin under tjänstgöringen ofta nog hårdt angripna hälsa.

Det synes under sådana förhållanden vara med billighet öfverensstämmande, om han äfven som pensionerad i någon mån finge behålla den gamla förmånen.

Enligt 1910 års statistik befordrade statsbanorna detta år något öfver tjugu och en half miljoner resande.

Då pensionärernas antal samma år var 1,220, visa dessa siffror, huru obetydligt resandefrekvensen skulle påverkas, äfven om hvarje pensionär erhöle och begagnade sig af två fria resor årligen. Härvid skulle nämligen på cirka 8,500 resande endast komma en pensionär.

För statens järnvägar vore denna ökning utan betydelse, särskildt då det toges i betraktande, att enligt senast tillgängliga statistik (1908) platsbesättningen i tågen endast utgjorde 26,3 % af hela antalet tillgängliga platser. Då dessa pensionärer äro bosatta öfver hela landet, kan ej heller någon anhopning förekomma, liksom i hvarje fall innehafvare af fribiljett först i händelse af platstillgång äger att medfölja tåg.

Man torde här med fog kunna säga, att ingen kostnad för staten skulle uppkomma vid beviljandet af en dylik förmån, men att däremot den handling af välvilja, som visades dessa pensionärer, mångfaldigt skulle uppvägas af social trefnad och erkänsla, därigenom att staten, utan ekonomisk uppoffring, beredde sina uttjänsta veteraner en fördel, som skulle tolkas såsom ett tack för ett lifslångt och sträfsamt arbete utfördt i statens järnvägars tjänst. En sådan billig hänsyn är äfven iakttagen i våra grannländer, Norge och Danmark.

I Norge erhöles nämligen pensionstagare vid statsbanorna 6 fribiljetter årligen för sig och hustru, och i Danmark kunna pensionstagare, efter ansökan hos generaldirektionen, erhöles fribiljett vid särskilda tillfällen.

Då det torde kunna anses vara med bilig hänsyn förenligt, att pensionärerna vid statsbanorna erhöles ett begränsadt antal fribiljetter,

och då detta icke komme att föranleda någon som helst utgift för statsverket, enär det alltid är beroende af tillgång till plats i tåget, om på fribiljett resande person skall få medfölja detsamma, tillåter jag mig hemställa, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman (man eller kvinna) må förklaras vara berättigad att årligen erhålla fribiljetter, efter förut innehafd klass, för två resor fram och åter å statens järnvägar.»

I sin till Första kammaren afgifna motion hemställa herrar *Fredrik Berglund* och *Rosén*, »att Riksdagen behagade hos Konungen anhålla om meddelande af bestämmelse, att pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman (man eller kvinna) må vara berättigad att årligen erhålla fribiljetter efter förut innehafd klass, för två resor fram och åter å statens järnvägar.»

Första kam-
marens beslut.

Med anledning af denna motion har Första kammaren i enlighet med sitt andra tillfälliga utskotts hemställan för sin del beslutat, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i hvad mån pensionerad ordinarie järnvägspersonal bör erhålla fribiljetter, samt därefter vidtaga de åtgärder, hvar till utredningen kan föranleda.»

Utskottets
yttrande.

Den fråga, hvilken i förestående motioner behandlas, var, såsom ofvan af herrar *Bogren* och *Carlson* i *Herrljunga* erinras, första gången före i Riksdagen år 1898, då herr *A. F. Broström* i en af honom afgifven motion, nr 167, hemställde om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerade tjänstemän och betjante vid statens järnvägar till ett visst antal fribiljetter för resa å statens järnvägar för egen del och för sina hustrur. Riksdagen afslog dock i enlighet med statsutskottets hemställan ifrågavarande motion, hvarvid utskottet motiverade sin ståndpunkt i frågan därmed, att järnvägspersonalen icke vore i behof af eller berättigad till fribiljetter mera än andra af staten pensionerade tjänstemän, och att ett bifall till motionen skulle hafva till följd, att jämväl från andra grupper pensionstagare skulle framställas anspråk på att komma i åtnjutande af samma förmån, hvarjämte utskottet uttalade som sin mening, att statens inkomster af järnvägstrafiken ogynnsamt skulle påverkas genom utdelande i större skala af fribiljetter till statsbanorna.

Vidare har järnvägsstyrelsen ingått till Kungl. Maj:t med skrifvelse af den 13 september 1904, däri styrelsen anhöll om bemyndigande för sig att utfärda fribiljetter för med pension afgångne tjänstehafvare vid statens järnvägar. Denna anhållan blef dock af Kungl. Maj:t afslagen.

Oaktadt frågan sålunda rönt motstånd både hos Riksdagen och hos Kungl. Maj:t, ingingo dock ett antal f. d. vid statens järnvägar anställde, pensionerade tjänstemän med skrifvelse af den 28 december 1907 till Konungen med underdånig anhållan därom, att pensionerad järnvägstjänsteman måtte årligen erhålla fribiljett för två resor fram och åter samt rätt att för ett lika antal resor få lösa biljetter enligt den för trupptransport gällande taxan. Uti infordradt yttrande tillstyrkte järnvägsstyrelsen bifall till denna anhållan, dock endast så till vida, att pensionerade järnvägstjänstemän skulle erhålla fribiljett för en resa fram och åter eller för två enkla resor om året samt rätt att lösa biljetter till högst två resor fram och åter eller fyra enkla resor om året mot en afgift af 15 öre per zon i tredje klassens vagn, till tredje klassens biljettpris i andra klassens vagn och mot en afgift af 40 öre per zon i första klassens vagn, dock med stadgade tilläggsavgifter, där snälltåg eller sofvagn begagnades. Äfven denna anhållan blef i sin helhet af Kungl. Maj:t afslagen.

Motioner i enahanda syfte väcktes sedermera åren 1909 och 1910 i Andra kammaren af herrar Camitz och Berglund. Båda åren tillstyrkte kammarens tredje tillfälliga utskott skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om utredning utan att dock härtill kunna vinna kammarens bifall.

Utskottet har vid pröfning af nu föreliggande motioner ej kunnat finna skäl att frångå den ståndpunkt utskottet tidigare intagit, och anser utskottet sålunda det af motionärerna angifna syftet, att få till stånd en utredning angående möjligheterna att bereda den pensionerade järnvägspersonalen fribiljettsrätt af begränsad omfattning, vara förtjänt af beaktande.

Rätten till fria resor innebär för den i tjänst varande järnvägspersonalen om icke en direkt aflöningsförmån dock en afsevärd ekonomisk fördel. Det kan därför synas berättigadt, att järnvägsmännen, liksom de vid afskedstagandet erhålla en pension, utgörande en reducerad aflöning, också få komma i åtnjutande af en i någon mån begränsad fribiljettsrätt. Det förhållandet, att upprepade framställningar gjorts af statsjärnvägarnas personal i förevarande syfte, visar tydligt, hvilket värde de uttjänta järnvägsmännen sätta på att blifva behandlade så, som om de fortfarande hade ett visst samband med det verk de under större delen af sitt lif tillhört. Och anser utskottet den omständigheten, att de pensionerade järnvägsmännen icke helt och hållet blefve

beröfvade en inom det verk de tillhört under hela tjänstetiden åtnjuten och för detta verk alldeles speciell förmån, på intet sätt kunna åberopas som stöd för anspråk på samma förmån från andra pensionerade stats-tjänare.

Utskottet har ej heller kunnat finna, att en lämpligt begränsad användning af fribiljettssystemet i det afseende, som nu är före, skulle innebära något betungande för staten. Antalet pensionärer vid statsbanorna utgör för närvarande, enligt hvad utskottet inhämtat, 1,497, och befordra statsjärnvägarna årligen cirka tjugo miljoner resande. Ifrågasvarande pensionärer äro bosatta i skilda delar af landet, hvarigenom en gynnsam fördelning af resorna å de olika statsbanorna vinnes, och en stor del af dessa pensionärer torde af sjukdom eller invaliditet eller af ekonomiska skäl ej kunna företaga några resor. I betraktande vidare däraf, att pensionsåldern enligt det nya pensionsreglementet inträder jämförelsevis sent, vågar utskottet med bestämdhet göra det påståendet, att den här ifrågasatta förmånen är af så ringa omfattning, att dess beviljande, praktiskt taget, ej kan få något inflytande på statsbanedriftens ekonomiska resultat. Detta så mycket mindre, som den inskränkningen i fribiljettsrätten kan anses befogad, att ifrågasvarande biljetter icke finge användas å vissa snabbgående och starkt anlitade tåg liksom möjligen ej heller vissa dagar af året, då trafiken vore särskildt stor.

Ett stöd för sin uppfattning om lämpligheten af att i viss utsträckning tilldela ur tjänsten afgangna befattningshafvare vid statsbanorna förmånen af fribiljetter har utskottet ansett sig finna i de bestämmelser, som i detta afseende gälla i Danmark och Norge, där den pensionerade järnvägspersonalen åtnjuter berörda förmån i större omfattning än här ifrågasättes. Därjämte har utskottet sig bekant, att det förekommer i vårt land, att enskilda järnvägsbolag i vissa fall bevilja sina pensionerade tjänstemän fria resor, och att Kungl. Maj:t på framställning af järnvägsstyrelsen åt högre f. d. järnvägsfunktionärer meddelar rätt till stående fribiljetter.

Vidkommande frågan, i hvilken omfattning fria resor lämpligen må beredas i förevarande fall, har ett vidsträcktare medgifvande däraf än i herr Röings motion afses — d. v. s. rätt att årligen erhålla fribiljetter för två resor fram och åter — ej af utskottet blifvit förutsatt, men anser utskottet det böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att därom träffa närmare bestämmelser, sedan frågan blifvit vederbörligen utredd, hvarvid äfven må tagas under ompröfning, huruvida pensionärerna böra äga rätt att

disponera nämnda biljetter endast för egen del eller jämväl för sina hustrur.

Då utskottet vidare har sig bekant, att järnvägsstyrelsen inkommit till Kungl. Maj:t med förslag om pensionering af extra järnvägspersonal, och att detta förslag möjligen kommer att föreläggas Riksdagen, får utskottet, som anser skäligt, att, därest pensionering af sådan personal kommer till stånd, ofvan omförmälda fribiljettsrätt må tillerkännas jämväl denna personal, framhålla såsom önskvärdt, att utredningen också må omfatta, huruvida och i hvad mån detta bör äga rum.

Under förhoppning, att här uttalade önskemål blifva beaktade, anser sig utskottet oförhindradt att, ehuru hvad Första kammaren i ärendet beslutat endast har afseende på den pensionerade ordinarie järnvägspersonalen, hemställa,

- 1) att Andra kammaren må biträda Första kammarens i ärendet fattade beslut;
- 2) att herrar *Bogrens* och *Carlsons* i Herrljunga motion genom utskottets under 1) gjorda hemställan må anses besvarad; samt
- 3) att herr *Röings* motion genom utskottets under 1) gjorda hemställan må anses besvarad.

Stockholm den 15 mars 1912.

På utskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Herrar *Erlansson* och *Jönsson* i Boa hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
